

LITERARNI IZZIVI HRBTNEGA PESNJENJA ALI »KNJIGA NA KNJIGO ... PESEM«

Maja Smotlak

Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Koper

UDK 821.163.6(450)–1.09:77.04"20"

Zamisel *hrbtne poezije*, ki meddisciplinarno povezuje literaturo in fotografijo, se je rodila v Italiji ter se preko slovenskega primorskega območja odprla tudi slovenskemu prostoru. Znotraj literarnih izzivov te inovativne ludistične oblike pesnjenja se tako zastavlja vprašanje o preseženosti oziroma aktualnosti postmodernističnih in psevdomodernističnih možnosti v najsodobnejši slovenski poeziji.

hrbtna poezija, literatura in fotografija, postmodernizem, ludizem, psevdomodernizem, literatura Slovencev v Italiji

The idea of *book spine poetry*, which links literature and photography in an interdisciplinary manner, was born in Italy and has spread across Slovenia from the Slovene Primorska region. The literary challenges of this innovative form of poetry raise the question whether such possibilities of postmodernist and pseudo-modernist expression have been superseded in contemporary Slovene poetry.

book spine poetry, literature and photography, postmodernism, ludism, pseudo-modernism, literature by Slovenes living in Italy

Predpostavka

William James (2002: 109) je ugotavljal: »najprej je, kot veste, nova teorija napadena kot absurдна; potem se ji priznava, da je resnična, toda očitna in nepomembna; nazadnje velja za tako pomembno, da njeni nasprotniki trdijo, da so jo oni sami odkrili«.

Konec postmodernizma na Slovenskem ...

Najsodobnejše slovensko pesništvo, ki je nastalo od sredine devetdesetih let 20. stoletja do konca prvega desetletja 21. stoletja, je pogosto označeno za pesništvo »novega intimizma« (Kos 2009: 49), ki teži k »resakralizaciji literature« (Juvan 1995: 139). Mlada slovenska poezija res postmodernistično meša visok in nizek pesniški jezik, mestoma se še vedno povezuje z večmedijskimi performansi (Novak Popov 2010: 181) in inštalacijami, hkrati pa v slogu modernizma oživlja

pesniški subjekt, nagovarja bralca, opušča skupinske zgodovinske razmisleke v zameno za vsakdanje, konkretne posameznikove izkušnje ter se na tak način vse bolj oddaljuje od značilnih postmodernističnih postopkov.

Postmodernizem, ki se je v slovenski literaturi uveljavil v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja ter najprej ravno v poeziji, je danes največkrat soglasno označen za literarno usmeritev, za katero je videti, da je začela usihati »sredi devetdesetih let 20. stol.« (Zupan Sosič 2010: 419) in se do danes izpela. Morda pa vendarle ni tako. Kam bi potemtakem lahko umestili za slovenski prostor nov pojem, ki pomeni tudi nov način pesnjenja, in sicer *hrbtno poezijo*?

... potem se je pojavila hrbtna poezija ...

Hrbtne poezije (v izvorniku poesia dorsale) ni poezija, ki bi se pisala na hrbte ljudi

ali na temo anatomije, temveč je nova, ludi-
stična in meddisciplinarna oblika pesnjenja,
ki spaja literarno in fotografsko umetnost.
Zasnovana je bila leta 2007 v Italiji, ko je
oblikovalec in fotograf Silvano Belloni opa-
zoval prijateljevo natrpno knjižno polico.
Nepričakovano ga je preblisnila zamisel, da
bi lahko nekatere knjige nanizal drugo vrh
druge, tako da bi se njihovi naslovi povezali v
novo smiselno-pomensko zaokroženo celoto
in izoblikovali pesem. Ko bi bila ta fotogra-
firana, bi dobili hrbtno pesem. Svojo zamisel
je predstavil novinarki Antonelli Ottolina, ki
se je nemudoma lotila sestavljanja hrbtnih
pesmi.

Kljub igrivosti in sproščenosti, ki naj bi
bila v samem principu nove oblike pesnjenja,
pa sta si snovalca v teku ustvarjanja postavila
nekaj pravil, zato da bi bilo ustvarjanje neko-
liko bolj zapleteno, a zato tudi bolj kreativno.
Osnovna pravila hrbtnega pesnjenja so: hrbtna
pesem mora *nastati spontano, nenačrtova-
vano* (torej izposoja knjig ali predhodno in
načrtno izbiranje naslovov iz katalogov ali
seznamov ne pride v poštev), tako da gleda
ustvarjalec na vse knjige kot na gradivo, ki je
enakovredno, ne glede na njihovo slavo ali
priljubljenost; *popravki in ponovitve* pri se-
stavljanju pesmi *ne veljajo; iste knjige ni
dovoljeno uporabiti dvakrat*; ob izobliko-
vanju prve prepričljive različice pesmi mora
njen avtor *posneti le eno fotografijo*, ki naj bo
čim bolj umetniško zastavljena.

Odkar sta na podlagi teh »pravil«
Ottolina in Belloni začela sestavljati hrbtne
pesmi, je bilo od leta 2007 do danes prirejenih
več kot deset razstav, o katerih so pisale tudi
mnoge italijanske revije in časopisi (med
drugim *Il Venerdì* in *Il Manifesto*). Na razstavi-
stah sta snovalca hrbtnega pesnjenja pred-
stavila že lepo število hrbtnih pesmi, ki so
dostopne tudi na njuni uradni spletni strani
(poesiador-sale.it). Pesmi so razdeljene v šest temeljnih

tematskih enot, in sicer *O ljubezni, O uporni-
štvu, O ženski, Življenje in okolica, O pisanju*
in *O lepoti*. Omenjene tematske enote jasno
kažejo na to, da hrbtni pesmi nimajo vsebin-
skih omejitev, vsem je skupna le igrivost
njihovega nastanka. Tako obliko pesmi poleg
tega običajno spremlja zapis, v katerem je
avtorju dovoljeno, da določi in prerazporedi
število verzov. Vredno se je vprašati, ali je
potemtakem hrbtna pesem tista, ki je na foto-
grafiji, ali zapis, ki ji sledi. Sicer pa omenjeno
»odstopanje«
lahko preprosto razumemo kot
del igrivosti in fleksibilnosti. Hrbtno pesem
običajno spremlja tudi seznam uporabljenih
knjig z imenom avtorja, založbe in letnico
izdaje vsake knjige, saj je ta lahko vir drago-
cenih informacij in spodbuda k poseganju po
čtivu.

Naj kot primer v nadaljevanju navedem
dve italijanski hrbtni pesmi (Slika 1 in 2) v
ponazoritev možnosti, ki jih ponuja hibrid
med fotografijo in pesništvom, nova oblika
t. i. konkretne pesmi.

Prvi znani poskus hrbtne pesmi v sloven-
skem jeziku (Slika 3) je nastal leta 2011.

Hrbtno pesem, ki je sestavljena iz devetih
knjig in prav tolikih verzov, bi lahko umestili
znotraj literature Slovencev v Italiji zaradi
njenege sovpadanja z ontološko, etično,

Slika 1: *O uporništvu*¹

¹ Che cos'è la televisione./pornografia./Sogni americani./Il brutto delle donne./Le lacrime del male./Il frigorifero del cervello./La finestra sul porcile/aperto tutta la notte. / Kaj je televizija:/pornografija./Ameriške sanje./Grda plat žensk./Solze zla./Hladilnik možganov./Okno na svinjak/odprto vso noč.

Slika 2: O ženski²Slika 3: Primer hrbtnih pesmi v slovenščini³

narodnostno, prostorsko in jezikovno zaznamovanostjo (Košuta 2008: 28 in dalje), ki je zanjo značilna (Pirjevec 1992). S tem se nekoliko pod vprašaj postavlja teza, da se »slovensko leposlovje v italijanskem predmejestvu [...] praviloma izogiba zvočno ludiističnih, dadaističnih, futurističnih ali ohojevskih skrajnosti« (prav tam: 46). Hkrati pa se tudi odpira vprašanje odprtosti slovenske literature italijanskim vplivom in potrjuje posredniška vloga večstoletnih vsakodnevno kulturno stičnih regij, med katerimi je v slovenskem prostoru tudi Primorska.

Pesem z ironijo problematizira pripadnost Tržačanov Trstu ne glede na njihovo/e narodno/e identifikacijo/e. Sintetično naniza pojme, znotraj katerih se pogosto giblje diskurz o tem mestu v zalivu. Pri tem zlasti četrti verz odpira različne možnosti branja celotne

pesmi, saj se »pod svobodnim soncem – II« lahko prebere, kot da se pesem nanaša na dva subjekta, najbrž Slovence in Italijane ter tako zoži širok pojem »Tržačani«. Rimsko število lahko prebiramo predvsem v povezavi z besedo »svobodnim«, kar lahko kaže na izgubljeno in ponovno pridobljeno svobodo, lahko pa pozornost preusmerimo na »II« in verz dojamemo v smislu, da je Tržačanom šele namenjeno v prihodnosti, torej (kdaj) drugič živeti pod svobodnim soncem. Poleg tega se ponuja drugačno branje, če se odločimo za prebiranje pesmi od spodaj navzgor.

Kot je mogoče opaziti ob primerjanju slovenske hrbtnih pesmi z italijanskima, predstavlja pri hrbtnem pesnjenju v slovenščini dodaten izziv dejstvo, da so slovenski knjižni naslovi povečini samostalniški in kratki za razliko od italijanskih, ki pogosteje vsebujejo

² Le donne vogliono sapere:/e adesso cosa faccio?/è vent'anniche ho vent'anni. Vivi tu per me/come tu mi vuoi. / Ženske želijo vedeti:/in kaj naj naredim sedaj?/ že dvajset let imam dvajset let. Živi ti zame/kakršno me ti želiš.

Roman In kaj naj naredim sedaj? (E adesso cosa faccio?), v izvirmiku *Tales from the Crib*, je bil v slovenščino preveden kot *Zgodbice iz zibelke*. V tem primeru izstopi problem prevajanja hrbtnih pesmi, ki jih je treba prevajati po smislu, ob tem pa upoštevati obstoječe prevode knjižnih naslovov.

³ Tržačani/ptički brez gnezda/v rodnem mestu/pod svobodnim soncem – II/prevzetnost in pristranost/tra pace e guerra/così vicini, così lontani – tako blizu, tako daleč/ neskončna zgodba.

glagole. V predstavljeni slovenski pesmi mešanje dveh jezikov, in sicer slovenskega in italijanskega, nakazuje odprtost inovativnega načina pesnjenja tujim jezikom, drugim kulturam, možnosti mešanja jezikovnih kodov, raziskovanja neznanega (morda še neprevedenega) tujega leposlovja. Literarna »igra« lahko tako postane tudi sredstvo za sooblikovanje medkulturne »želje po želji, da bi se medsebojno spoznavali, se pravi za omogočanje obojestranske pretočnosti informacij« (Kozak 2008: 24).⁴

Ob tem se lahko zaustavimo tudi ob vizualni podobi pesmi, pri čemer je mogoče najti tisto, čemur bi Roland Barthes (1992: 28) rekel *punctum*, torej »naključje, ki [...] [na fotografiji, op. M. S.] *zbode*«, v zabrisanem napisu »V rodnem mestu«, kjer lahko ob upoštevanju te razsežnosti dojamemo izgibanje ali odsotnost mesta, morda celo nekakšno obrabljenost vedno ponavljajočih se in na videz nerešljivih vprašanj, ki zadevajo Trst in Tržačane. Oboje se v tem primeru sklada z vsebino pesmi. Vsaka hrbtna pesem ima v tem smislu torej še dodatno razsežnost v primerjavi s »tradicionalno« pesmijo, saj lahko izkoristi tudi govorico fotografske kompozicije, ki odpira branje v različna sosledja in smeri, govorico sloga in velikosti pisav, barv, oblik, ozadja in predmete, ki se jih sestavljavec pesmi odloči zajeti v svoj okvir.

... in misel, da je postmodernizem s hrbtno poezijo še vedno živ

Jasno je, da ima hrbtna poezija značaj postmodernističnega ludizma, ki se v tem primeru preigrava s književnimi hrbti oziroma naslovi. Gérard Genette, ki se je prvi ukvarjal s funkcijo, ki jo imajo pri knjigi naslov oziroma naslovnica, hrbtna stran, posvetilo,

kazalo, intervju, jih je poimenoval kot paratekst. Zanj pravi, da je »nedoločljivo območje med notranjostjo in zunanostjo« oziroma »prag [...] ali 'predsoba', ki daje svetu na splošno možnost bodisi vstopiti [v besedilo, op. M. S.] ali se vrniti nazaj« (Genette 1997: 2). S hrbtnim pesnjenjem se naslovi uporabljenih knjig izpraznijo pomena, ki ga imajo v izvornem kontekstu oziroma v razmerju do vsebine knjige. Isti označevalec je torej uporabljen na igriv način, ki ga prenovi v njegovi pomenski razsežnosti označenca. Naslovi knjig dobijo v medsebojnem razmerju, v kakršnega so na novo postavljeni, drugačno sporočilnost, kot jo imajo sicer. Ta je lahko, a ne nujno, v neskladju s tonom in sporočilom, ki ju želijo posredovati naslovi v izvorniku, še bolj pa z vsebino posameznih knjig (npr. naslov mladinskega romana *Neskončna zgodba* v novem kontekstu izgubi prvotno lahkotnost in prevzame nase ironičen prizvok). Že obstoječe in uporabljeno gradivo postane tako gradnik novim mislim in pridobi ob grafični podobi dodatno, nesluteno umetniško razsežnost.

V svoji igrivosti hrbtna poezija združuje »tradicionalno« obliko pesnjenja s postmodernistično pluralnostjo in subverzivnostjo ustvarjalnih postopkov, ki jih je razčlenil že Ihab Hassan (1987) in jih na Slovenskem prvi povzel Aleš Debeljak (1989). Tako se fragmentacija kaže skozi postopek montaže in kolaža bolj ali manj poznanih, uveljavljenih in kanoniziranih književnih del, spajanja »visoke« in množične kulture, celo kiča in popa. V tem se ponovno potrdijo kontrasti in kontradikcije ter nemiren duh postmodernizma, ki je v marsičem podoben avantgardnim gibanjem z začetka 20. stoletja.⁵ Ob tem pride tudi do dekanonizacije literarnih del oziroma vsi naslovi so v hrbtnem pesnjenju enakovredni ne glede na uveljavljenost

⁴ Možnost pesnjenja v drugem jeziku sta izpostavila že snovalca hrbtnega pesništva s sestavo pesmi v španščini (v sklopu *Življenje in okolica*).

⁵ Ponekod je mogoče naleteti na sinonimno rabo pojmov postmodernizem in nova avantgarda, toda postmodernizem ne nasprotuje pop kulturi in kiču, medtem ko so avantgardna gibanja slednje zavračala preko aktivistične in anarhične umetnosti ter manifestov zoper meščanske vrednote (Hassan 1987).

literarnih del, ki jim pripadajo, in hrbtna poezija se izkaže za še posebej naklonjeno ironičnemu sprevačanju enoznačnih ali že uveljavljenih pomenov posameznih knjižnih naslovov. Odpira se »mnogosmiselni igri, polilogu, alegoriji, refleksiji in demistificira 'avtentično' izkustvo« (Debeljak 1989: 106). Še posebej očitna je hibridizacija oziroma meddisciplinarno mešanje vizualnosti, fotografije in literature. Hkrati prihaja preko tehnike pastiša tudi do mešanja različnih besedilnih žanrov, saj knjige, ki tvorijo hrbtno pesem, niso nujno leposlovne. Znotraj tega se zrelativizira pojem plagiatorstva, saj je »na tej ravni tudi ponovitev teksta ravno tako legitimna kot izvirnik« (prav tam).

Pri tem se pojavi tudi možna izguba jaza in globine, ki se osredotoča predvsem na igro jezikovnih razlik, toda pri tem lahko pogosto naletimo tudi na odstopanja. Res je, da mora sestavljavec hrbtna pesmi izbirati le med že obstoječimi knjigami, vendar ni nujno, da ostane sporočilo pesmi v območju trivialnosti in plehkosti. Prav medbesedilnost v smislu *citiranja, transformacije in bralčevega vzpostavljanja relacij med besedilom in njegovim kontekstom* (Juvan 2000: 98 in dalje) je pri tej obliki pesnjenja eden najbolj zanimivih elementov, ki odpira pesem številnim in raznolikim izzivom ustvarjanja in branja. Prav tako se s hrbtno poezijo »briše meja med aktivnimi ustvarjalci in pasivno publiko, vabi k sodelovanju in soudeležbi pri kreativnem projektu, odpira prostor menjave energij in osebnih drž, skratka: daje prednost procesu oblikovanja pred končno obliko« (Debeljak 1989: 107). Dokaz o dostopnosti te so italijanski »spletni pesniki« (in postopoma tudi že angleška *book spine poetry*), ki na svojih blogih, forumih in drugih spletnih straneh posvečenih knjigam objavljajo svoje hrbtna pesmi.⁶ Tudi na italijanski uradni spletni strani hrbtnega pesnjenja je razdelek namenjen objavam hrbtnih pesmi kogarkoli, ki se je pripravljen spustiti v to igro. Hrbtna pesem je hkrati tudi konstrukcija, ki ni enkrat

za vselej dana in določena, temveč spodbuja k sočasnemu dožemanju pogosto tudi protislovnih sporočil. Prav tako je v hrbtni poeziji prisotna tista imanenca, o kateri govori Hassan, in sicer potreba in sposobnost duha, da razume svet na način razpršenih simbolov, skozi komunikacijske filtre in simulacijo kodov.

Hrbtna poezija skozi perspektivo psevdomodernizma

Drznila bi si trditi, da ludistični in performativni značaj hrbtna poezije, ki se sicer umešča v postmodernizem, lahko sežeta v specifičnih primerih celo dlje od postmodernizma, in sicer v t. i. *psevdomodernizem*, tj. obdobje sodobnega kulturnega ustvarjanja po postmodernizmu, čeprav skozi pozitivnejšo perspektivo od tiste, ki jo je zavzel Alan Kirby (2006). Kirby dojema pojem psevdomodernizma predvsem skozi negativno razsežnost, kot »kulturno puščavo«, ki nastane v neskladju med visoko razvito in sofisticirano tehnologijo ter primitivnostjo duha, v fuziji visokega napredka in otročjosti, moči in neiznajdljivosti. Ob tem Kirby dopušča tudi možnost premisleka o uporabi tehnik psevdomodernizma za ustvarjanje smiselnih in pomembnejših umetniških stvaritev. Najbrž gre preprosto za to, da je treba tako kot pri postmodernizmu razlikovati med psevdomodernistično kulturo in psevdomodernizmom v literaturi.

Na področju umetniškega ustvarjanja je namreč razlika med postmodernizmom in psevdomodernizmom v tem, da se prvi osredinja na avtorja, četudi se ta poskuša v njem izničiti, medtem ko se psevdomodernizem osredotoča na prejemnika besedila vse do stopnje, ko ta postane hkrati delni ali popolni avtor, sestavljavec teksta. Najsodobnejša oblika kulturne produkcije, ki jo Kirby, kot rečeno, razume pod pojmom psevdomodernizem, postavlja kot nujno zahtevo fizično delovanje⁷ posameznika, ki je bil običajno le

⁶ Nekateri med temi so se lotili tudi hrbtnega pesnjenja z uporabo DVD-jev.

prejemnik kulturnih produktov, in njegovo sooblikovanje kulturnega izdelka, na primer v literaturi je to njegovo izbiranje besed, pisanje začetkov in zaključkov in ne več »zgolj« vnašanje pomena v zaključen sistem. Slednje deluje v smislu »simulakra« (Baudrillard 1999) oziroma v svoji vzporednosti s stvarnostjo ustvarja iluzorni občutek realnega ter hkrati nadzora nad situacijo in vpetosti vanjo, medtem ko postmodernizem dojema kulturno produkcijo kot predstavo, ki dejansko problematizira vprašanja realnosti in pred katero je naslovnik še vedno predvsem le v vlogi prejemnika. Značilni izdelki psevdomodernizma naj bi bili torej specifične televizijske in radijske oddaje, računalniške igrice, premikanje po spletnih straneh, pri katerih vsebinske dinamike sproti izumlja in usmerja soudeleženi posameznik/prejemnik. Na tem mestu bi Kirbyja dopolnila še z možnostmi, ki jih v tem smislu ponuja področje elektronske literature. Slednja je prisotna »v prepletu hipertekstov, kinetičnih tekstov in interaktivne fikcije, prestopa iz linearne v prostorsko pripoved in z aktivno vključitvijo bralca spreminja njegov pristop k branju« (Topolovec 2010: 12), ki postaja vse bolj »*hiperbranje* – hitro branje, s katerim skuša bralec med veliko količino materiala izslediti tiskano informacijo« (prav tam).⁸

Dotik s psevdomodernizmom se lahko zgodi znotraj hrbtna poezije v trenutku, ko ta prerase svojo osnovno, izvorno obliko nastajanja, ki sem jo predstavila v prvem delu prispevka. Primer vključevanja prejemnika v proces nastajanja hrbtna poezije, ki bi ga lahko označili za psevdomodernističnega, je bil predstavljen v sklopu natečaja festivala *Besede, dnevi* (Le parole, i giorni) med

15. in 17. aprilom 2010 v Poggibonsiju v Italiji. Sodelujoči so imeli na razpolago naslovnice, opremljene zgolj s slikovnim gradivom, brez naslovov in brez besedila v notranjosti. Vsaki platnici so morali dodeliti naslov in si izmisliti zgodbo, ki bi upravičila njihovo izbiro. Na tak način se je naravni nastanek knjige od besedila k paratekstu preusmeril, tako da so udeleženci natečaja najprej ustvarili paratekst in šele nato tekst. Temu naj bi sledilo ustvarjanje hrbtnih pesmi z naslovi, ki so jih ustvarili sodelujoči sami. Znotraj takega delovanja lahko torej opazimo »zahteve« psevdomodernističnega ustvarjanja. Pri tem je, tako kot naj bi bilo značilno za najsodobnejšo smer ustvarjanja, pozornost usmerjena na »bralca« oziroma prejemnika, potencialnega kupca in uporabnika, ki ga nagovarjajo tako avtor kot založnik tudi preko izbire parateksta. Šele tedaj, ko je posneta fotografija hrbtna poezije, pa se ta oblika pesnjenja odvrne od siceršnje hiperminljivosti, neponovljivosti in nestabilnosti psevdomodernističnih stvaritev ter se vrne v območje postmodernizma, ki je kljub svojemu igrivemu značaju s tega vidika manj radikaliziran, saj v ironičnem značaju še vedno vsebuje težnjo po znanju in vračanju k dediščini oziroma zapuščinam preteklosti.

Kljub temu lahko vidimo v omenjenih pobudah in spodbudah, ki se dotikajo hrbtnega pesnjenja, tudi »plemenitejša« namere od založniškega proučevanja preferenc sodobnih bralcev v odnosu do parateksta, in sicer posredno spodbujanje bralne kulture.

(Psevdo-)post-postavka

Prvi poskus širšega uvajanja hrbtna poezije na Slovenskem je bil zasnovan na

⁷ Prejemnik je vselej dejaven v smislu prebiranja in poslušanja, toda psevdomodernizem pričakuje, da bo aktivnost posameznika fizična. Največkrat se dogaja preko telefonskega glasovanja, klikanja, virtualnega deskanja, izbiranja, gibanja, snemanja s spleta.

⁸ Znotraj spreminjajočega se pristopanja k branju je članek v New York Timesu izpostavil, da postaja v ZDA že danes pri mlajših generacijah vprašljiva zmožnost dekodiranja tekstov, zapisanih s pisanimi črkami na račun besedil, zapisanih z malimi tiskanimi črkami (Zezima 2011). Ob tem se nekaterim zastavlja vprašanje, ali bo prihajajoča generacija, ki bi jo lahko bolj kot »generacija Z« imenovali »generacija WWW«, zmožna ohranjanja stika s starejšimi zapisi oziroma pisnim gradivom, ki ni digitalizirano, ali bodo pisane črke dostopne le izbrancem.

Oddelku za slovenistiko Fakultete za humanistične študije Koper na Univerzi na Primorskem (UP FHŠ) preko razpisa natečaja *Knjiga na knjigo ... pesem* za najboljšo slovensko hrbtno pesem, ki je potekal od maja do septembra 2011.⁹ Kakšna usoda se nadalje na Slovenskem, v dobi pesniškega novega intimizma, piše postmodernistično in delno psevdomodernistično zaznamovanim literarnim izzivom, ki jih odpira hrbtna poezija, bo kot vselej odvisno od naklonjenosti ali nenaklonjenosti bralcev, ustvarjalcev, akademskega prostora in drugih spremljevalnih okoliščin. Zagotovo pa že sploh prve slovenske hrbtno pesmi in govorjenje o tem pojavu pomenijo meddisciplinarno povezovanje slovenske literarne ustvarjalnosti z vizualno umetnostjo, dodatno odpiranje te sosednji književnosti ter novo možnost izmenjave svežih literarnih izkušenj.

Literatura

- BARTHES, Roland, 1992: *Camera lucida: Zapiski o fotografiji*. Ljubljana: ŠKUC, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- BAUDRILLARD, Jean, 1999: *Simulaker in simulacija: popoln zločin*. Ljubljana: ŠOU, Študentska založba.
- DEBELJAK, Aleš, 1989: *Postmoderna sfinga*. Celovec, Salzburg: Založba Wieser.
- GENETTE, Gérard, 1997: *Paratexts: thresholds of interpretation*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- HASSAN, Ihab, 1987: *Toward a Concept of Postmodernism*. *Georgetown University*. <http://www9.georgetown.edu/faculty/irvinem/theory/HassanPoMo.pdf>
- JAMES, William, 2002: *Pragmatizem in Volja do verovanja*. Ljubljana: Krtina.
- JUVAN, Marko, 1995: Slovenska literatura, postmodernizem, postkomunizem in nacionalna država (iz 80. v 90. leta). Martina Orožen (ur.): *31. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 123–139.
- JUVAN, Marko, 2000: *Vezi besedila*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- KIRBY, Alan, 2006: *The Death of Postmodernism And Beyond. Philosophy Now: a magazine of ideas*. http://www.philosophynow.org/issue58/The_Death_of_Postmodernism_And_Beyond
- KOS, Matevž, 2009: *Sodobna slovenska literatura v kontekstu: med marginalnostjo in globalnostjo. Primerjalna književnost* 32/2. 41–52.
- KOŠUTA, Miran, 2008: *E-mejli: eseji o mejni literaturi*. Maribor: Litera. 22–49.
- KOZAK, Krištof Jacek, 2008: *Kultura in umetnost v okviru medkulturnega dialoga*. Vesna Mikolič, Krištof Jacek Kozak (ur.): *Medkulturni dialog kot temeljna vrednota EU*. Koper: Založba Annales. 19–26.
- NOVAK POPOV, Irena, 2010: *Mlada slovenska poezija zadnjega desetletja*. Alojzija Zupan Sosič (ur.): *Sodobna slovenska književnost (1980–2010). Obdobja* 29. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 179–186.
- PIRJEVEC, Marija, 1992: *Na pretoku dveh literatur*. Trst: Založništvo tržaškega tiska. 9–16.
- TOPOLOVEC, Taja, 2010: *Hiperteksti, tehnološki fetiši in novi načini branja. Pogledi: umetnost, kultura, družba* 1/2. 12.
- ZEZIMA, Katie, 2011: *The Case for Cursive. The New York Times*. http://www.nytimes.com/2011/04/28/us/28cursive.html?_r=1&ref=handwriting
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2010: *Transrealizem – nova literarna smer sodobnega slovenskega romana? Alojzija Zupan Sosič (ur.): Sodobna slovenska književnost (1980–2010). Obdobja* 29. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 419–424.
- www.poesiadorsale.it
- www.facebook.com/hrbnapoezija

⁹ Natečaj je potekal tudi z glasovanjem na spletni strani [facebook.com/hrbnapoezija](https://www.facebook.com/hrbnapoezija).